

Zbornik sudske prakse

MIŠLJENJE NEZAVISNE ODVJETNICE
JULIANE KOKOTT
od 22. travnja 2021.¹

Predmet C-109/20

Republika Poljska
protiv
PL Holdings Sàrl

(zahtjev za prethodnu odluku koji je uputio Högsta domstolen (Vrhovni sud, Švedska))

„Zahtjev za prethodnu odluku – Ugovor o ulaganju iz 1987. između Poljske te Luksemburga i Belgije – Odredba koja ulagatelju jedne ugovorne strane u slučaju rješavanja spora s drugom ugovornom stranom omogućuje pokretanje postupka pred arbitražnim sudom – Neprimjenjivost te arbitražne klauzule – Arbitražni sporazum – Upuštanje u postupak – Primjenjivost – Usklađenost s člancima 267. i 344. UFEU-a – Autonomija prava Unije”

I. Uvod

1. Presudom Achmea² Sud je odlučio da arbitražne klauzule u ugovorima o ulaganju među državama članicama koje idu u korist ulagatelja nisu u skladu s člancima 267. i 344. UFEU-a te se stoga ne mogu primjenjivati. No, kakve su posljedice ako se država članica prije donošenja arbitražne odluke ne pozove na ništavost arbitražne klauzule? Jedan je švedski sud iz toga u kontekstu ispitivanja valjanosti arbitražne odluke zaključio da je dotična država članica upuštanjem u arbitražni postupak *ad hoc* sklopila arbitražni sporazum u predmetnom sporu. Međutim, Högsta domstolen (Vrhovni sud, Švedska) dvoji je li takav način postupanja u skladu s navedenom presudom te stoga pokreće postupak pred Sudom.

II. Pravni okvir

A. Ugovor o ulaganju između Poljske, s jedne strane, te Luksemburga i Belgije, s druge strane

2. Dana 19. svibnja 1987. Poljska, s jedne strane, te Luksemburg i Belgija, s druge strane, sklopili su ugovor o ulaganju (u daljnjem tekstu: ugovor o ulaganju). Ugovor je stupio na snagu 2. kolovoza 1991. Taj ugovor o ulaganju u svrhu zaštite ulagatelja iz tih država predviđa mogućnost da oni u slučaju sporova koji se odnose na ulaganja s dotičnim drugim državama mogu pokrenuti postupak pred arbitražnim sudom, primjerice pred Stockholm

¹ Izvorni jezik: njemački

² Presuda od 6. ožujka 2018. (C-284/16, EU:C:2018:158)

Handelskammarens Skiljedomsinstitutom (Arbitražni institut Stockholmske trgovačke komore, Švedska). Taj arbitražni sud pritom primjenjuje, među ostalim, pravo koje se primjenjuje u državi koja sudjeluje u sporu i u kojoj je izvršeno ulaganje. Odluke tog suda su konačne.

B. Švedski Zakon o arbitražnom postupku

3. Mjerodavne odredbe švedskog Zakona o arbitražnom postupku prikazane su u zahtjevu za prethodnu odluku kako slijedi.

4. U skladu s člankom 1. Zakona o arbitražnom postupku, sporovi o kojima se stranke mogu sporazumjeti mogu se sporazumno podnijeti na rješavanje jednom ili više arbitara.

5. Arbitražni sporazum čini pravnu osnovu arbitražnog postupka. Taj sporazum počiva na ovlasti stranaka da postignu sporazum o predmetu spora. Odjeljak 1. Zakona o arbitražnom postupku propisuje da su sporovi u kojima postoji javni interes isključeni iz arbitraže. Također, iz odredaba posebnih zakona može proizlaziti da se spor o određenom pitanju ne može podvrgnuti arbitraži.

6. U skladu s odjeljkom 34. stavkom 1. točkom 1. Zakona o arbitražnom postupku, arbitražna odluka na koju se stranka žalila poništiti će se, u cijelosti ili djelomično, ako nije obuhvaćena valjanim arbitražnim sporazumom stranaka.

7. Međutim, iz odjeljka 34. drugog stavka Zakona o arbitražnom postupku proizlazi da se stranka ne može pozivati na okolnost za koju se, zbog njezina upuštanja u postupak bez prigovora ili nekog drugog ponašanja, može smatrati da se ta stranka odrekla njezina isticanja.

8. U skladu s odjeljkom 33. stavkom 1. točkom 1. Zakona o arbitražnom postupku, arbitražna odluka ništava je ako uključuje razmatranja o pitanju o kojem prema švedskom pravu ne mogu odlučiti arbitri. U skladu s odjeljkom 33. stavkom 1. točkom 2., arbitražna odluka također je ništava ako je način na koji je donesena očito protivan švedskom pravnom poretku. Na razloge ništavosti sud mora paziti po službenoj dužnosti.

9. Prema švedskom pravu, sklapanje arbitražnog sporazuma nije uvjetovano posebnim oblikom. Pitanje je li sklopljen valjani arbitražni sporazum mora se ocijeniti na temelju općih pravila ugovornog prava. Valjani arbitražni sporazum može proizići, primjerice, iz nečinjenja stranaka ili inercije jedne od stranaka.

III. Činjenično stanje i zahtjev za prethodnu odluku

A. Spor o ulaganju

10. Društvo PL Holdings S.à.r.l. (u daljnjem tekstu: PL Holdings) dioničko je društvo registrirano u Luksemburgu i podvrgnuto luksemburškom pravu.

11. U razdoblju između 2010. i 2013. društvo PL Holdings steklo je dionice dviju poljskih banaka koje su se spojile 2013. Društvo PL Holdings naposljetku je držalo više od 99 % dionica u novoj banci.

12. Komisja Nadzoru Finansowego (Komisija za financijski nadzor, Poljska), tijelo podvrgnuto poljskom pravu nadležno za nadzor banaka i kreditnih institucija u Poljskoj, odlučilo je u srpnju 2013. suspendirati pravo glasa dionicama društva PL Holdings u toj banci te je naložilo društvu PL Holdings da proda svoje dionice. Prema mišljenju tog tijela, utjecaj društva PL Holdings narušavao je razborito i dobro upravljanje bankom³.

B. Arbitražni postupak

13. Društvo PL Holdings potom je na temelju ugovora o ulaganju pokrenulo arbitražni postupak protiv Poljske pred Stockholms Handelskammars Skiljedomsinstitutom (Arbitražni institut Stockholmske trgovačke komore). Poljska se očitovala podneskom od 30. studenoga 2014.

14. Dana 7. kolovoza 2015. društvo PL Holdings podnijelo je tužbu. U odgovoru na tužbu koji je podnijela 13. studenoga 2015. Poljska je tvrdila da se društvo PL Holdings ne može smatrati ulagateljem u smislu ugovora o ulaganju i da stoga arbitražni sud nije nadležan za odlučivanje u sporu. Poljska je u podnesku od 27. svibnja 2016. osporila valjanost arbitražne klauzule tvrdeći da ugovor o ulaganju nije u skladu s pravom Unije.

15. U odvojenoj arbitražnoj odluci od 28. lipnja 2017., dakle prije donošenja presude Achmea 8. ožujka 2018., arbitražni sud je, među ostalim, odbacio prigovor nevaljanosti klauzule. Taj je prigovor, premda nepravodoban, ipak od temeljnog značenja za arbitražni postupak. Međutim, pristupanje Poljske Europskoj uniji u smislu međunarodnog prava nije imalo za posljedicu ništavost ugovora o ulaganju⁴.

16. Nadalje, arbitražni sud je u toj odvojenoj arbitražnoj odluci već utvrdio da je Poljska, time što je društvu PL Holdings naložila prisilnu prodaju dionica poljske banke, povrijedila ugovor o ulaganju. Nadzorna tijela su, prema tim utvrđenjima, proturječno postupala⁵ i spriječila djelotvornu pravnu zaštitu od mjera nadzora⁶. Stoga društvo PL Holdings ima pravo na naknadu štete⁷.

17. Dana 28. rujna 2017. arbitražni sud donio je konačnu odluku u tom arbitražnom postupku. Poljskoj je tom odlukom naloženo da društvu PL Holdings plati 653 639 384 poljskih zlota (PLN) (otprilike 150 milijuna eura), zajedno s kamatama, te da snosi troškove arbitražnog postupka tog društva⁸.

C. Sudski postupak

18. Poljska je potom pred švedskim sudovima protiv društva PL Holdings podnijela tužbe za poništenje u odnosu na odvojenu arbitražnu odluku i konačnu arbitražnu odluku. Poljska se i dalje osobito pozivala na to da je arbitražna klauzula ugovora o ulaganju ništava zbog povrede prava Unije.

³ Partial Award PL Holdings S.à.r.l. v. Republic of Poland (V 2014/163, t. 189.)

⁴ Partial Award PL Holdings S.à.r.l. v. Republic of Poland (V 2014/163, t. 306. i sljedeće)

⁵ Partial Award PL Holdings S.à.r.l. v. Republic of Poland (V 2014/163, t. 229., 234. te 418. i sljedeće)

⁶ Partial Award PL Holdings S.à.r.l. v. Republic of Poland (V 2014/163, t. 408. i 444.)

⁷ Partial Award PL Holdings S.à.r.l. v. Republic of Poland (V 2014/163, t. 318. i sljedeće)

⁸ Final Award PL Holdings S.à.r.l. v. Republic of Poland (V 2014/163)

19. Svea Hovrätt (Žalbeni sud regije Svea, Stockholm, Švedska) odbio je poljsku tužbu. Taj sud smatra da, premda je arbitražna klauzula ugovora o ulaganju prema presudi Achmea ništava, to ipak nije protivno kasnijem sklapanju arbitražnog sporazuma između države članice i ulagatelja u odnosu na isti spor. U takvom se slučaju, naime, arbitražni sporazum temelji na zajedničkoj volji stranaka i sklopljen je u skladu s istim načelima kao i postupak trgovačke arbitraže. Međutim, dopuštenost takvih sporazuma upravo nije isključena presudom Achmea. U predmetnom je slučaju do sporazuma došlo jer se Poljska upustila u postupak a da nije pravodobno podnijela prigovor nevaljanosti arbitražne klauzule.

D. Zahtjev za prethodnu odluku

20. Postupak povodom žalbe koju je podnijela Poljska sada se vodi pred Högsta domstolenom (Vrhovni sud). Taj je sud Sudu Europske unije uputio sljedeće pitanje:

Znače li članci 267. i 344. UFEU-a, kako su protumačeni u presudi Achmea⁹, da je ništav arbitražni sporazum ako je sklopljen između države članice i ulagatelja – ako ugovor o ulaganju sadržava arbitražnu klauzulu koja je ništava jer je ugovor sklopljen između dviju država članica – [unatoč činjenici da je] država članica donijela suverenu odluku da, nakon što je ulagatelj pokrenuo arbitražni postupak, neće istaknuti prigovor nenadležnosti?

21. Društvo PL Holdings i Republika Poljska, kao stranke glavnog postupka, te Češka Republika, Savezna Republika Njemačka, Kraljevina Španjolska, Francuska Republika, Talijanska Republika, Veliko Vojvodstvo Luksemburg, Mađarska, Kraljevina Nizozemska, Poljska kao država članica, Slovačka Republika, Republika Finska, Kraljevina Švedska i Europska komisija podnijele su u predmetnom postupku najprije pisana očitovanja, a potom su se očitovale i na raspravi 15. ožujka 2021.

IV. Pravna ocjena

22. Högsta domstolen (Vrhovni sud) želi doznati protivi li se utvrđenjima iz presude Achmea i individualni arbitražni sporazum (odjeljak A). U tom je kontekstu potrebno razmotriti koje značenje ima sudska praksa koja se odnosi na usklađenost trgovačke arbitraže s pravom Unije (odjeljak B) kao i načelo jednakog postupanja (odjeljak C). Uz to ću još podredno istražiti utjecaj oblika prihvaćenog sporazuma, točnije odricanja države članice da istakne prigovor nenadležnosti arbitražnog suda, odnosno utjecaj takozvanog upuštanja u spor (odjeljak D). Zaključno je potrebno razmotriti treba li ograničiti vremenski učinak predložene odluke (odjeljak E).

A. Pravo Unije i arbitražni sporazumi između država članica i ulagatelja

23. Sud je u presudi Achmea odlučio da članke 267. i 344. UFEU-a treba tumačiti na način da im se protivi odredba iz međunarodnog ugovora sklopljenog između država članica u skladu s kojom ulagatelj iz jedne od tih država članica u slučaju spora o ulaganjima u drugu državu članicu protiv potonje države članice može pokrenuti postupak pred arbitražnim sudom, čiju je nadležnost ta država članica dužna prihvatiti¹⁰.

⁹ Presuda od 6. ožujka 2018. (C-284/16, EU:C:2018:158)

¹⁰ Presuda od 6. ožujka 2018., Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158, t. 60.)

24. Ta se presuda odnosi na opće pravilo koje u određenim slučajevima dopušta pokretanje postupka pred arbitražnim sudom. Suprotno tomu, u predmetnom je postupku potrebno odlučiti protivu li se člancima 267. i 344. UFEU-a individualni arbitražni sporazum koji je sklopljen između države članice i ulagatelja.

25. Članak 267. UFEU-a uređuje postupak povodom zahtjeva za prethodnu odluku i ne sadržava nikakva izričita pravila o arbitražnom postupku. Međutim, u tom bi postupku Sud u slučaju sporova između država članica i ulagatelja pred nacionalnim sudovima osigurao ujednačenu primjenu prava Unije na način da to pravo tumači u posljednjem stupnju i na obvezujući način.

26. Naime, kako bi se zajamčilo očuvanje posebnih značajki i autonomije pravnog poretka Unije, Ugovori su uspostavili pravosudni sustav namijenjen osiguranju usklađenosti i jedinstva u tumačenju prava Unije. U okviru tog sustava, u skladu s člankom 19. stavkom 1. UFEU-a, na nacionalnim sudovima i na Sudu jest da zajamče punu primjenu prava Unije u svim državama članicama kao i sudsku zaštitu prava pojedinaca koja proizlaze iz tog prava. Konkretno, zaglavni kamen tako zamišljenog pravosudnog sustava uspostavljen je postupkom povodom zahtjeva za prethodnu odluku, predviđenim u članku 267. UFEU-a, koji uspostavljanjem dijaloga između sudova, točnije između Suda i sudova država članica, ima za cilj osigurati jedinstveno tumačenje prava Unije. Time taj postupak omogućuje osiguranje njegove usklađenosti, njegova punog učinka i njegove autonomije kao i u konačnici posebne naravi prava uspostavljenog Ugovorima¹¹.

27. Člankom 344. UFEU-a jamči se taj poredak nadležnosti utvrđen Ugovorima i, prema tome, autonomija pravosudnog sustava Unije, čije poštovanje osigurava Sud¹². Naime, tom se odredbom države članice obvezuju da sporove o tumačenju ili primjeni Ugovorâ neće rješavati ni na koji drugi način osim onog koji je njima predviđen. Tumačenje ili primjena Ugovorâ pritom obuhvaća pravo Unije u cijelosti¹³.

28. Osim u člancima 272. i 273. UFEU-a, Ugovori ne predviđaju nikakve druge arbitražne postupke. Te odredbe uspostavljaju nadležnost Suda kao arbitražnog tijela, međutim, ne dopuštaju da se arbitražni postupak pokreće pred drugim arbitražnim sudovima.

29. Uostalom, članak 344. UFEU-a ne obuhvaća samo apstraktno rješavanje sporova u općenitom smislu, nego se odnosi i na pojedine sporove. Tako se presuda MOX-Plant odnosila na individualno pokretanje postupka Irske pred arbitražnim sudom u sporu s Ujedinjenim Kraljevinom¹⁴.

30. S tim u skladu, Sud je u presudi Achmea u pogledu predmetnog sporazuma između dviju država članica prigovorio da one time iz sustava pravnih lijekova, čija im je uspostava naložena člankom 19. stavkom 1. drugim podstavkom UFEU-a u područjima obuhvaćenima pravom Unije, izuzimaju sporove koji se mogu odnositi na primjenu ili tumačenje tog prava¹⁵. Naime, ako arbitražni sudovi nisu ovlašteni na podnošenje zahtjeva za prethodnu odluku, oni nisu dio tog sustava.

¹¹ Presuda od 6. ožujka 2018., Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158, t. 35. do 37. i navedena sudska praksa)

¹² Vidjeti presude od 30. svibnja 2006., Komisija/Irska (MOX-Plant) (C-459/03, EU:C:2006:345, t. 123.) i od 6. ožujka 2018., Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158, t. 32.).

¹³ Vidjeti presudu od 30. svibnja 2006., Komisija/Irska (MOX-Plant) (C-459/03, EU:C:2006:345, t. 127. i 128.).

¹⁴ Presuda od 30. svibnja 2006., Komisija/Irska (MOX-Plant) (C-459/03, EU:C:2006:345)

¹⁵ Presuda od 6. ožujka 2018., Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158, t. 55.); vidjeti i mišljenje 1/09 (Stvaranje ujednačenog sustava rješavanja sporova koji se odnose na patente) od 8. ožujka 2011. (EU:C:2011:123, t. 80.).

31. Individualnim arbitražnim sporazumom između države članice i ulagatelja iz pravosudnog sustava Unije isto se tako mogu izuzeti i sporovi koji se odnose na primjenu i tumačenje prava Unije, poput općenitog ugovora o ulaganjima među državama članicama koji predviđa rješavanje sporova između države članice i ulagatelja arbitražom. Hoće li iz pravosudnog sustava biti izuzet pojedinačni slučaj ovisi pritom o konkretnom sporu, a ne o tome rješava li se spor pred arbitražnim sudom na temelju općeg ugovora o ulaganju među državama članicama ili na temelju individualnog arbitražnog sporazuma između ulagatelja i države članice.

32. U predmetnom glavnom postupku stranke se, prema njihovim vlastitim navodima, spore o primjeni pravila koja se odnose na nadzor banaka, a koja proizlaze iz prava Unije, točnije, osobito iz članka 21. stavka 2. Direktive koja se odnosi na osnivanje i poslovanje kreditnih institucija¹⁶. Društvo PL Holdings poziva se, osim toga, na slobodu poslovnog nastana. Premda bi švedski sudovi morali ispitati je li taj uvjerljiv argument točan, ipak se, barem prema tom argumentu, čini da se arbitražni sporazum uistinu odnosio na spor koji se odnosi na pravo Unije.

33. U arbitražnoj odluci nisu primijenjeni zahtjevi prava Unije koji se odnose na nadzor banaka¹⁷, nego se ona temelji na pravilima ugovora o ulaganju. Unatoč tomu, njome se uspostavljaju standardi koje je Poljska, prema shvaćanju arbitražnog suda, morala poštovati pri izvršavanju pravom Unije predviđenog nadzora banaka, primjerice u pogledu proporcionalnosti¹⁸ ili djelotvorne pravne zaštite¹⁹. Iako arbitražni sud smatra da su ti standardi u skladu s pravom Unije²⁰, ipak to pitanje ne razmatra sveobuhvatno.

34. Izuzimanje takvog spora iz pravosudnog sustava Unije putem individualnog arbitražnog sporazuma između jedne države članice i ulagatelja iz druge države članice, prema presudi Achmea, uistinu ne bi bilo u skladu s člancima 267. i 344. UFEU-a. To bi u najmanju ruku bilo zaobilaženje te presude, kao što to pravilno naglašavaju ponajprije Španjolska, ali i Poljska, Njemačka, Mađarska, Slovačka i Komisija.

35. Sud je određene arbitražne sudove država članica priznao kao sudove država članica u smislu članka 267. UFEU-a, a time dijelom pravosudnog sustava Unije. Ti arbitražni sudovi imaju sve elemente, kao što su njihova utemeljenost na zakonu, stalnost, svojstvo obvezne nadležnosti, kontradiktorna narav postupka, primjena pravnih pravila te njihova neovisnost²¹. Takvi arbitražni sudovi stoga su ovlašteni za podnošenje zahtjeva za prethodnu odluku. To je Sud priznao, primjerice, u slučaju danskog arbitražnog suda u pogledu tumačenja kolektivnih ugovora²² i portugalskih arbitražnih sudova u pogledu poreznih stvari²³ ili intelektualnog vlasništva²⁴. Stoga se njihova nadležnost u sporovima koji se odnose na pravo Unije ne protivi člancima 267. i 344. UFEU-a.

¹⁶ U to vrijeme Direktiva 2006/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 14. lipnja 2006. (SL 2006., L 177, str. 1.), u verziji Ugovora o pristupanju Hrvatske Uniji (SL 2012., L 112, str. 10.). Ta je direktiva stavljena izvan snage Direktivom 2013/36/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o pristupanju djelatnosti kreditnih institucija i bonitetnom nadzoru nad kreditnim institucijama i investicijskim društvima (SL 2013., L 176, str. 338.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 6., svezak 14., str. 105. i ispravak SL 2017., L 20, str. 1.), članak 26. stavak 2.

¹⁷ Međutim, *Partial Award PL Holdings S.à.r.l. v. Republic of Poland* (V 2014/163, t. 87. i 88. te 248.) spominje pravni okvir Unije.

¹⁸ *Partial Award PL Holdings S.à.r.l. v. Republic of Poland* (V 2014/163, osobito t. 229. i 234. te 418. i sljedeće)

¹⁹ *Partial Award PL Holdings S.à.r.l. v. Republic of Poland* (V 2014/163, t. 408. i 444.)

²⁰ *Partial Award PL Holdings S.à.r.l. v. Republic of Poland* (V 2014/163, t. 339.)

²¹ Vidjeti presudu od 12. lipnja 2014., *Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta* (C-377/13, EU:C:2014:1754, t. 23.).

²² Presuda od 17. listopada 1989., *Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark* (109/88, EU:C:1989:383, t. 7. do 9.)

²³ Presuda od 12. lipnja 2014., *Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta* (C-377/13, EU:C:2014:1754, t. 28. do 34.)

²⁴ Rješenje od 13. veljače 2014., *Merck Canada* (C-555/13, EU:C:2014:92, t. 19. do 25.)

36. Švedski sudovi, suprotno tomu, smatraju da nadležnost spornog arbitražnog suda počiva na sporazumu stranaka, točnije na arbitražnom sporazumu. Time u najmanju ruku ne postoji obvezna nadležnost²⁵. Osim toga, arbitražni sud poput onoga o kojem je bila riječ u presudi Achmea nije dio pravosudnog sustava države članice i upravo se zbog toga pred njim pokrenuo postupak²⁶. Dakle, arbitražni sud iz glavnog postupka isto tako nije dio pravosudnog sustava Unije te, u slučaju dvojbe u pogledu prava Unije, osobito ne može pokrenuti postupak pred Sudom²⁷.

37. Sud ugrožavanje autonomije prava Unije u pravilu izvodi iz činjenice da tijelo koje je izvan sustava Unije tumači pravila prava Unije²⁸. Ta bi opasnost bila neznatna da arbitražni sud, kao što se to čini u predmetnom slučaju²⁹, primjenjuje ponajprije odredbe međunarodnog sporazuma država članica o ulaganju³⁰. Osim toga, suprotno shvaćanju Poljske, arbitražni sud, unatoč temeljnom značenju načela proporcionalnosti u pravu Unije, ni to načelo nije primijenio kao dio prava Unije, nego zato što se ono primjenjuje i u drugim pravnim porecima, a osobito na području zaštite ulaganja u skladu s međunarodnim pravom³¹.

38. Međutim, Njemačka i Francuska točno navode da je arbitražni sud pravo Unije prema ugovoru o ulaganju morao u načelu uzeti u obzir kao dio nacionalnog prava. No, rizik se sastoji prije svega od toga da arbitražni sud donese odluke koje *u konačnici* rezultiraju povredom prava Unije.

39. Tako se u predmetnom slučaju ne može isključiti da je arbitražni sud pogrešno shvatio obveze poljskog nadzora nad bankama prema odgovarajućoj direktivi. Postoji isto tako bojazan da poljski nadzor nad bankama, ali i druga tijela drugih država članica, odluku arbitražnog suda uzmu u obzir prilikom buduće primjene tog pravila Unije, osobito ako se Sud o tom pitanju još nije očitovao. Naime, arbitražna odluka mogla bi biti presedan i dovesti do toga da se drugim ulagateljima dodijeli naknada štete.

40. Točno je da bi se rizik povrede prava Unije i rizik od različitog tumačenja mogli ograničiti ili čak isključiti ako bi nacionalni sudovi arbitražnim odlukama sveobuhvatno ispitali poštovanje prava Unije, eventualno nakon provedbe postupka povodom zahtjeva za predmetnu odluku.

41. U Švedskoj se odjeljkom 33. stavkom 1. točkom 1. Zakona o arbitražnom postupku predviđa da je arbitražna odluka ništava ako uključuje razmatranja o pitanju o kojem prema švedskom pravu ne mogu odlučiti arbitri. U skladu s odjeljkom 33. stavkom 1. točkom 2., arbitražna odluka također je ništava ako je način na koji je donesena očito protivan švedskom pravnom poretku. Na razloge ništavosti sud mora paziti po službenoj dužnosti. U kojoj mjeri te odredbe dopuštaju

²⁵ Vidjeti presude od 23. ožujka 1982., Nordsee (102/81, EU:C:1982:107, t. 11.) i od 27. siječnja 2005., Denuit i Cordenier (C-125/04, EU:C:2005:69, t. 13.).

²⁶ Presuda od 6. ožujka 2018., Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158, t. 45.)

²⁷ Presude od 23. ožujka 1982., Nordsee (102/81, EU:C:1982:107, t. 11. do 13.) i od 1. lipnja 1999., Eco Swiss (C-126/97, EU:C:1999:269, t. 34.)

²⁸ Mišljenja 1/91 (Sporazum o EGP-u – I.) od 14. prosinca 1991. (EU:C:1991:490, t. 34. i 35.), 2/13 (Pristupanje Unije EKLJP-u) od 18. prosinca 2014. (EU:C:2014:2454, t. 184. i 223. do 231.) i 1/17 (CETA EU-Kanada) od 30. travnja 2019. (EU:C:2019:341, t. 123. do 126.) kao i presuda od 6. ožujka 2018., Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158, t. 40. do 42.)

²⁹ Međutim, Španjolska pravilno upućuje na činjenicu da je taj arbitražni sud u kontekstu utvrđenja svoje nadležnosti članak 344. UFEU-a protumačio protivno kasnijoj presudi od 6. ožujka 2018., Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158) (Partial Award PL Holdings S.à.r.l. v. Republic of Poland (V 2014/163, t. 314. i 315.).

³⁰ Vidjeti mišljenje 1/17 (CETA EU-Kanada) od 30. travnja 2019. (EU:C:2019:341, t. 121. do 123.).

³¹ Vidjeti, primjerice, De Brabandere, E. & da Cruz, P. B. M. (2020), The Role of Proportionality in International Investment Law and Arbitration: A System-Specific Perspective, *Nordic Journal of International Law*, 89(3-4), str. 471.-491.

sveobuhvatnu provedbu prava Unije mogu ocijeniti samo švedski sudovi. *Prima facie* riječ je, međutim, samo o snažno ograničenoj kontroli u smislu *ordre public*, što odgovara i kriteriju žalbenog suda u glavnom postupku³².

42. Time bi priznavanje individualnih arbitražnih sporazuma između država članica i ulagatelja iz drugih država članica dovelo do rizika od povrede prava Unije putem arbitražnih sudova ako nacionalni sudovi ne mogu jamčiti da se u arbitražnim odlukama poštuje pravo Unije.

B. Sudska praksa koja se odnosi na trgovačku arbitražu

43. Sud je, međutim, rješavanje određenih sporova arbitražnim postupkom barem posredno priznao dopuštenim i pritom pristao na ograničen nadzor poštovanja prava Unije. To se odnosi na takozvanu trgovačku arbitražu.

44. Sud je najprije u presudi Nordsee u pogledu arbitražnog postupka utvrdio da strankama ugovora nije dopušteno odstupiti od prava Unije jer se ono mora u cijelosti poštovati na državnom području država članica. Pritom je naglasio da nacionalni sudovi mogu razmatrati pitanja prava Unije koja se postavljaju u kontekstu tog arbitražnog postupka na način da ta pitanja eventualno upute Sudu³³. Ti bi se zaključci mogli shvatiti tako da nacionalni sudovi u arbitražnim postupcima moraju sveobuhvatno nadzirati poštovanje prava Unije.

45. Kasnije je Sud, međutim, u presudi Eco Swiss priznao da zahtjevi učinkovitosti arbitražnog postupka opravdavaju ograničenost nadzora arbitražnih odluka koji provode sudovi država članica i predviđanje poništenja arbitražne odluke ili odbijanje njezina priznavanja samo u iznimnim slučajevima. Međutim, nacionalni sudovi morali bi osigurati poštovanje temeljnih odredbi koje su nužne za ostvarivanje zadaća povjerenih Uniji, a osobito za funkcioniranje unutarnjeg tržišta³⁴.

46. Oba pristupa stoga dopuštaju pokretanje postupaka pred arbitražnim sudovima u svrhu rješavanja spora, iako se njima ne može osigurati pravilna i ujednačena primjena prava Unije upućivanjem zahtjeva za prethodnu odluku u skladu s člankom 267. UFEU-a. Novijom se presudom čak prihvaća povreda prava Unije arbitražnim odlukama ako dotične odredbe nisu temeljne naravi.

47. Presuda Achmea, u skladu s tom sudskom praksom, razlikuje dopuštenu trgovačku arbitražu između pojedinaca od nedopuštene arbitraže između pojedinca i države članice na temelju ugovora o ulaganju po tome što prvonavedena počiva na stranačkoj autonomiji, dok se potonja izvodi iz ugovora među državama članicama³⁵.

48. Kako to navode društvo PL Holdings, Luksemburg, Finska i Švedska, u skladu s takvim razlikovanjem, bio bi dopušten individualni arbitražni sporazum između ulagatelja i države članice. Naime, i takav sporazum počiva na autonomiji stranaka arbitražnog postupka. U tom bi slučaju bilo dopušteno nadzor arbitražne odluke u stvarima koje se odnose na zaštitu ulagatelja koji provode nacionalni sudovi ograničiti na poštovanje temeljnih odredbi prava Unije.

³² Vidjeti presudu Svea Hovrätt (Žalbeni sud) od 22. veljače 2019., Poljska/PL Holdings (T 8538-17 i T 12033-17, str. 48. i 49. engleskog prijevoda).

³³ Presuda od 23. ožujka 1982., Nordsee (102/81, EU:C:1982:107, t. 14. i 15.)

³⁴ Presuda od 1. lipnja 1999., Eco Swiss (C-126/97, EU:C:1999:269, t. 35. i sljedeće), vidjeti i presude od 26. listopada 2006., Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:675, t. 35.) i od 6. ožujka 2018., Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158, t. 54.)

³⁵ Presuda od 6. ožujka 2018., Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158, t. 55.)

49. Međutim, treba se složiti s Italijom, koja smatra da razlikovanje nije iscrpno definirano pukim pozivanjem na volju stranaka.

50. Štoviše, nezavisni odvjetnik Szpunar razlikovanje iz presude Achmea u odnosu na trgovačku arbitražu nedavno je shvatio na način da presuda Achmea isključuje samo to da države članice prethodnim obvezivanjem iz pravosudnog sustava Unije sustavno izuzimaju sporove koji se odnose na pravo Unije³⁶. To bi shvaćanje isto tako dopuštalo predmetni arbitražni sporazum.

51. Nisam uvjerena u to shvaćanje, kao ni različiti drugi sudionici u postupku. Zašto bi države članice imale pravo da u pojedinim slučajevima sporove koji se odnose na pravo Unije izuzmu iz pravosudnog sustava Unije ako ne smiju preuzeti predvidivu opću obvezu takve vrste? Osim rizika u pogledu ujednačene primjene prava Unije, postajao bi još i rizik nejednakog postupanja prema različitim ulagateljima³⁷.

52. Sud se, štoviše, argumentom stranačke autonomije, odnosno njihove slobodne volje, izričito referirao samo na *trgovačku arbitražu*. Ona se odnosi na sporove stranaka koje su u hijerarhijskom smislu jednake. U slučaju takvih sporova, na autonomnoj volji stranaka počiva ne samo arbitražni sporazum nego i sporni pravni odnos.

53. Već u arbitražnim postupcima u potrošačkim ugovorima, koji u najmanju ruku faktički nisu više obilježeni jednakom hijerarhijom stranaka, Sud zahtijeva da se po službenoj dužnosti strogo nadzire je li arbitražni sporazum uopće valjan³⁸.

54. Suprotno tomu, kako to napominju Poljska, Italija, Mađarska, Nizozemska, Slovačka i Komisija, predmetni glavni postupak nije trgovački spor na istoj ravni, nego se on odnosi na izvršavanje poljskih tijela javnih ovlasti. Ako se privatna stranka podvrgava javnoj mjeri, u ovom predmetu nadzoru banke, barem u slučaju te stranke ne može biti riječi o slobodnoj volji. Već se zbog toga ne čini vjerojatnim da država članica potom s privatnom strankom slobodnom voljom sklopi arbitražni sporazum koji se odnosi na tu mjeru.

55. Prije svega, međutim, države članice ne smiju iz pravosudnog sustava Unije izuzeti sporove u kontekstu suverene primjene prava Unije³⁹.

56. Naime, prema načelu lojalne suradnje, propisanom u članku 4. stavku 3. UEU-a, zadaća je svih tijela država članica da u okviru svojih nadležnosti osiguraju poštovanje prava Unije⁴⁰. Članak 344. UFEU-a konkretizira tu obvezu država članica⁴¹. Ona nije ograničena na poštovanje temeljnih pravila, nego se odnosi na *sva* pravila prava Unije.

³⁶ Mišljenje u predmetu Republika Moldova (C-741/19, EU:C:2021:164, t. 61. i 62.)

³⁷ Vidjeti o tome točku 66. i sljedeće ovog mišljenja.

³⁸ Presude od 26. listopada 2006., Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:675, t. 39.) i od 6. listopada 2009., Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615, t. 59.) kao i rješenje od 16. studenoga 2010., Pohotovost (C-76/10, EU:C:2010:685, t. 54.)

³⁹ Osim toga, Komisija navodi da se izvršavanje javnih ovlasti švedskih tijela prema švedskom pravu ne može izuzeti od nacionalnih sudova. Prema načelu ekvivalentnosti, švedski bi sudovi morali to pravilo primijeniti i na izvršavanje javnih ovlasti drugih država članica, ako se ono temelji na pravu Unije.

⁴⁰ Presude od 12. lipnja 1990., Njemačka/Komisija (C-8/88, EU:C:1990:241, t. 13.), od 13. siječnja 2004., Kühne & Heitz (C-453/00, EU:C:2004:17, t. 20.) i od 4. listopada 2012., Byankov (C-249/11, EU:C:2012:608, t. 64.); vidjeti i presudu od 6. ožujka 2018., Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158, t. 34. i 58.).

⁴¹ Presuda od 30. svibnja 2006., Komisija/Irska (MOX-Plant) (C-459/03, EU:C:2006:345, t. 169.)

57. Sama Unija i njezine države članice uzajamno, kao i države članice međusobno, time su povezane strukturiranom mrežom načela, pravila i međuovisnih pravnih odnosa koji opravdavaju autonomiju prava Unije kako u odnosu na prava država članica tako i u odnosu na međunarodno pravo⁴².

58. Privatne stranke koje se svojom slobodnom voljom podvrgnu trgovačkoj arbitraži ne podliježu toj obvezi. Osobito se članak 344. UFEU-a ne odnosi na sporove između privatnih stranaka⁴³. Stoga je, unatoč riziku od povrede prava Unije, dosljedno dopustiti arbitražni postupak koji se odnosi na sporove između privatnih stranaka.

59. Suprotno tomu, problematično je ako se tijela država članica u slučaju sporova koji se odnose na pravo Unije obrate arbitražnom sudu koji nije dio sustava Unije niti u pogledu poštovanja prava Unije podliježe sveobuhvatnom nadzoru koji provode nacionalni sudovi. Naime, u tom se slučaju ne može isključiti mogućnost da arbitražna odluka ne poštuje pravo Unije i time umanjuje njegovu učinkovitost⁴⁴.

60. Na povredama prava Unije koje proizlaze iz individualnog arbitražnog sporazuma u odnosu na dotičnu državu članicu može se temeljiti pravo na naknadu štete ili one mogu biti predmet postupka povodom povrede obveze⁴⁵. Pa ipak, ti oblici provedbe prava Unije relativno su složeni i stoga se njima ne može osigurati njegova potpuna učinkovitost.

61. Sud prihvaća rizik povrede prava Unije ako se arbitražni postupak temelji na sporazumu Unije s trećim državama⁴⁶ ili na starim sporazumima koji se, u skladu s člankom 351. UFEU-a, i nadalje primjenjuju, a koje su države članice prije svojeg pristupanja Uniji sklopile s *trećim državama*⁴⁷. Suprotno tomu, pravo Unije ima prednost pred međunarodnim sporazumima koje države članice međusobno sklapaju⁴⁸. Jednako tako, sa zahtjevom da se primijeni pravo Unije nije u skladu da države članice s određenim ulagateljima sklapaju individualne arbitražne sporazume o suverenim mjerama za provedbu prava Unije koje sa sobom nose rizik da se arbitražnom odlukom povrijedi pravo Unije.

62. Na rizik od povrede prava Unije može se, međutim, odgovoriti na način da sudovi država članica arbitražnu odluku ne ispituju samo u pogledu činjenice jesu li njome poštovane temeljne odredbe nego da sveobuhvatno nadziru poštovanje prava Unije te se, ako je potrebno, obrate Sudu.

⁴² Presude od 6. ožujka 2018., Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158, t. 33.) i od 10. prosinca 2018., Wightman i dr. (C-621/18, EU:C:2018:999, t. 45.)

⁴³ Mišljenje 1/09 (Stvaranje ujednačenog sustava rješavanja sporova koji se odnose na patente) od 8. ožujka 2011. (EU:C:2011:123, t. 63.)

⁴⁴ Vidjeti točku 39. ovog mišljenja.

⁴⁵ Drukčija polazna pozicija u mišljenju 1/09 (Stvaranje ujednačenog sustava rješavanja sporova koji se odnose na patente) od 8. ožujka 2011. (EU:C:2011:123, t. 86. i 87.)

⁴⁶ Mišljenje 1/17 (CETA EU-Kanada) od 30. travnja 2019. (EU:C:2019:341, t. 117.)

⁴⁷ Presuda od 15. rujna 2011., Komisija/Slovačka (C-264/09, EU:C:2011:580, t. 32.)

⁴⁸ Presude od 27. veljače 1962., Komisija/Italija (10/61, EU:C:1962:2, t. 22.), od 27. rujna 1988., Matteucci (235/87, EU:C:1988:460, t. 21. i 22.) i od 20. svibnja 2003., Ravil (C-469/00, EU:C:2003:295, t. 37.) kao i u tom smislu presuda od 6. ožujka 2018., Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158, t. 58.)

63. Kao što je to već navedeno, dvojbeno je osigurava li švedsko pravo takav nadzor⁴⁹. U svakom slučaju, suprotno navodima društva PL Holdings, švedski žalbeni sud *nije* sveobuhvatno ispitao usklađenost arbitražne odluke s pravom Unije, nego je samo isključio povredu temeljnih obveza. Pritom se taj sud ograničio samo na pitanje je li arbitražni sporazum bio u skladu s pravom Unije, ali se nije očitovao o relevantnim zahtjevima prava Unije u pogledu nadzora banaka⁵⁰.

64. Kako je to Francuska naglasila, ni međunarodni imunitet država članica nije prepreka za sveobuhvatni nadzor. Točno je da imunitet država u načelu isključuje da izvršavanje javnih ovlasti jedne države preispituju sudovi drugih država⁵¹. Međutim, država koja se podvrgava arbitražnom postupku već se odrekla tog imuniteta ako nacionalno pravo u sjedištu arbitražnog suda predviđa preispitivanje arbitražne odluke i predmetnih postupanja tijela javne vlasti.

65. Slijedom navedenog, individualni arbitražni sporazumi između država članica i ulagatelja iz drugih država članica koji se odnose na suverenu primjenu prava Unije u skladu su s obvezom lojalne suradnje na temelju članka 4. stavka 3. UFEU-a kao i autonomijom prava Unije na temelju članka 267. i 344. UFEU-a samo ako sudovi država članica mogu sveobuhvatno preispitati arbitražnu odluku u pogledu njezine usklađenosti s pravom Unije, prema potrebi, nakon postupka povodom zahtjeva za prethodnu odluku, u skladu s člankom 267. UFEU-a.

C. Jednako postupanje

66. Komisija, osim toga, pravilno naglašava pravo svih ulagatelja na jednako postupanje prilikom provedbe prava Unije.

67. Načelo jednakog postupanja opće je načelo prava Unije koje je utvrđeno u članku 20. Povelje Europske unije o temeljnim pravima. To načelo zahtijeva da se u usporedivim situacijama ne postupa na različit način i da se u različitim situacijama ne postupa na jednak način, osim ako je takvo postupanje objektivno opravdano. Razlika u postupanju opravdana je kada je utemeljena na objektivnom i razumnom kriteriju odnosno kada je u vezi s pravno dopuštenim ciljem kojem teži predmetni propis i kada je ta razlika proporcionalna cilju koji se želi postići predmetnim postupanjem⁵².

68. Ako bi se u slučaju sporova s državom članicom neki ulagatelji uputili na nacionalne sudove, dok bi se drugi mogli obratiti arbitražnom sudu, bila bi riječ o nejednakom postupanju.

69. Ako bi se to nejednako postupanje, *za razliku* od predmetnog slučaja, zasnivalo na ugovoru o ulaganju, ono bi se možda moglo opravdati time da taj ugovor utjelovljuje ravnotežu između legitimnih interesa obiju strana⁵³. Sličnim razmatranjima mogle bi se opravdati i arbitražne klauzule ugovorene između države članice i međunarodnog ulagatelja u svojstvu preduvjeta ulaganja ili države članice u okviru jednakopravnog pravnog odnosa.

⁴⁹ Vidjeti točku 41. ovog mišljenja.

⁵⁰ Presuda Svea Hovrätt (Žalbeni sud) od 22. veljače 2019., Poljska/PL Holdings (T 8538-17 i T 12033-17, str. 48. i 49. engleskog prijevoda).

⁵¹ Vidjeti presudu Međunarodnog suda od 3. veljače 2012., Immunités juridictionnelles de l'Etat (Allemagne c. Italie; Grèce (intervenant)), C. I. J. Recueil 2012., str. 99., t. 55. do 61.).

⁵² Presude od 17. listopada 2013., Schaible (C-101/12, EU:C:2013:661, t. 76. i 77.) kao i od 3. veljače 2021., Fussl Modestraße Mayr (C-555/19, EU:C:2021:89, t. 95.)

⁵³ Presuda od 5. srpnja 2005., D. (C-376/03, EU:C:2005:424, t. 62.); vidjeti i mišljenje 1/17 (CETA EU-Kanada) od 30. travnja 2019. (EU:C:2019:341, t. 169.); vidjeti isto tako i presudu od 27. rujna 1988., Matteucci (235/87, EU:C:1988:460, t. 23.).

70. Međutim, teško da se može zamisliti legitiman cilj kojim bi država članica mogla opravdati da s nekim ulagateljima sklapa arbitražni sporazum o već nastalom sporu, a druge upućuje na nacionalne sudove.

71. Naposljetku, ipak je na nacionalnom sudu da ispita moguće opravdanje⁵⁴. Što se tiče predmetnog postupka, dovoljno je napomenuti da individualni arbitražni sporazumi između država članica i ulagatelja iz drugih država članica koji se odnose na suverenu primjenu prava Unije moraju biti i u skladu s načelom jednakog postupanja, na temelju članka 20. Povelje.

D. Oblik arbitražnog sporazuma

72. U skladu s prethodnim razmatranjima, u pogledu neusklađenosti arbitražnog sporazuma s pravom Unije nije bitno je li taj sporazum sklopljen upuštanjem u arbitražni postupak. Stoga ću značenje tog oblika razmotriti samo za slučaj da Sud u pogledu već razmotrenih pitanja zauzme drukčije stajalište.

73. Uvodno je potrebno naglasiti da priznavanje takvih arbitražnih sporazuma privremeno može biti vrlo važno u praktičnom smislu. Naime, može se pretpostaviti da se to odnosi na mnoge arbitražne postupke koji su još u tijeku kao i na sporne arbitražne odluke između država članica i ulagatelja iz drugih država članica u kojima dotične države članice iz presude Achmea nisu pravodobno podnijele prigovor neusklađenosti arbitražne klauzule dotičnog ugovora o ulaganju s pravom Unije⁵⁵.

74. Srednjoročno se može očekivati da će države članice na koje se to odnosi pravodobno podnijeti taj prigovor⁵⁶, ako ulagatelji odgovarajući arbitražni postupak uopće još pokrenu.

75. Taj praktični aspekt pokazuje da bi priznavanje takvih arbitražnih sporazuma upuštanjem u postupak u određenoj mjeri vremenski ograničilo učinak presude Achmea, točnije, u pogledu određenih arbitražnih postupaka koji se u tom trenutku već vode, iako Sud u navedenoj presudi nije naveo takvo ograničenje. Međutim, ako prethodna razmatranja ne uvjere Sud u to da je usklađenost predmetnog arbitražnog sporazuma s pravom Unije dvojbeni, onda učinak presude Achmea također nije presudan za ocjenu oblika arbitražnog sporazuma.

76. Općenito gledano, suprotno shvaćanju Njemačke i Francuske, pravo Unije ne sadržava nikakvo pravilo koje bi državama članicama zabranilo sklapanje arbitražnog sporazuma na način upuštanja u postupak.

⁵⁴ Presuda od 3. veljače 2021., Fussl Modestraße Mayr (C-555/19, EU:C:2021:89, t. 97.)

⁵⁵ Vidjeti, primjerice, Vattenfall AB and others v. Germany (nuklearna energija), Decision on the Achmea Issue od 31. kolovoza 2018. (ICSID Case No. ARB/12/12, t. 18.). Međutim, u tom su se postupku uključene strane očito nedavno nagodile (savezna vlada, vladina konferencija za medije od 5. ožujka 2021., Vattenfall, priopćenje za medije od 5. ožujka 2021.).

⁵⁶ Tako su 23 države članice potpisale 5. svibnja 2020. Sporazum o prestanku bilateralnih ugovora o ulaganjima između država članica Europske unije (SL 2020., L 169, str. 1.)

77. Baš naprotiv, kao što to pojašnjava društvo PL Holdings, pravo Unije priznaje koncepciju upuštanja u postupak u različitim pravilima koja u ovom predmetu nisu primjenjiva⁵⁷. Francuska se poziva na to da Sud u potrošačkim ugovorima zahtijeva od sudova da, unatoč propuštanju podnošenja prigovora, po službenoj dužnosti ispituju valjanost arbitražne klauzule⁵⁸. Međutim, nema potrebe za takvom zaštitom država članica u arbitražnim postupcima. Štoviše, treba smatrati da ih se u tim postupcima zastupa vrlo profesionalno te stoga imaju dovoljno prilike za pravodobno podnošenje prigovora.

78. Budući da pravo Unije stoga u pogledu predmetnog slučaja ne uređuje to pitanje, oblik arbitražnog sporazuma nema nikakvo značenje za njegovu usklađenost s pravom Unije.

79. Pred nacionalnim bi sudovima, međutim, to veće značenje moglo dobiti švedsko isticanje pravila arbitražnih organizacija. Naime, i UNCITRAL⁵⁹ i ICSID⁶⁰ predviđaju da se strane uključene u postupak više ne mogu pozivati na prigovore koje nisu odmah iznijele. Ali, Mađarska naglašava da su države ugovornice tijekom pregovora o Konvenciji ICSID smatrale da nadležnost arbitražnog suda već mora biti utvrđena prilikom njegova angažiranja, a ne da se ona naknadno može uspostaviti⁶¹.

E. Vremensko ograničenje učinka

80. PL Holdings u konačnici zahtijeva da se vremenski učinak presude u ovom predmetu ograniči, za slučaj da Sud odluči da individualni arbitražni sporazumi nisu u skladu s pravom Unije. To ne bi trebalo utjecati barem na one arbitražne postupke koji su u tijeku, a pogotovo ne na okončane arbitražne postupke.

81. Tumačenje nekog pravnog pravila prava Unije koje Sud daje izvršavajući ovlast koju mu dodjeljuje članak 267. UFEU-a pojašnjava i precizira značenje i doseg tog pravnog pravila, onako kako ono treba ili je trebalo biti shvaćeno i primijenjeno nakon stupanja na snagu⁶². Sud samo iznimno može, primjenjujući opće načelo pravne sigurnosti, svojstveno pravnom poretku Unije, biti doveden u situaciju da ograniči mogućnost da se zainteresirane osobe pozovu na odredbu koju je protumačio s ciljem dovođenja u pitanje pravnih odnosa ustanovljenih u dobroj vjeri. Da bi se takvo ograničenje moglo uvesti, moraju biti ispunjena dva osnovna kriterija – dobra vjera zainteresiranih osoba i opasnost od ozbiljnih poremećaja⁶³.

⁵⁷ Vidjeti, primjerice, članak 5. Uredbe Vijeća (EZ) br. 4/2009 od 18. prosinca 2008. o [sudskoj] nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršenju sudskih odluka te suradnji u stvarima koje se odnose na obvezu uzdržavanja (*SL 2009, L 7, str. 1.*) (*SL*, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 5., str. 138. i ispravak *SL 2013, L 281, str. 29.*) ili članak 26. Uredbe (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o [sudskoj] nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (*SL 2012, L 351, str. 1.*) (*SL*, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 11., str. 289. i ispravci *SL 2014, L 160, str. 40.* i *SL 2016, L 202, str. 57.*); vidjeti i presude od 14. prosinca 1995., van Schijndel i van Veen (C-430/93 i C-431/93, EU:C:1995:441, t. 21.) i od 27. veljače 2014., Cartier parfums-lunettes und Axa Corporate Solutions assurances (C-1/13, EU:C:2014:109, t. 34. i 36. kao i navedenu sudsku praksu).

⁵⁸ Vidjeti presudu od 26. listopada 2006., Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:675, t. 36. do 39.)

⁵⁹ Članak 4. Model Law on International Commercial Arbitration (1985), with amendments as adopted in 2006

⁶⁰ ICSID Convention – članci 27. i 41. Rules of Procedure for Arbitration Proceedings

⁶¹ Mađarska se u tom smislu poziva na Christoph H. Schreuer (i dr.), *The ICSID Convention – A Commentary* (Cambridge University Press, 2. izdanje, 2009.), članak 25., t. 481., ali vidjeti i t. 498.

⁶² Presude od 6. ožujka 2007., Meilicke i dr. (C-292/04, EU:C:2007:132, t. 34.) i od 23. travnja 2020., Herst (C-401/18, EU:C:2020:295, t. 54.)

⁶³ Presude od 6. ožujka 2007., Meilicke i dr. (C-292/04, EU:C:2007:132, t. 35.) i od 23. travnja 2020., Herst (C-401/18, EU:C:2020:295, t. 56.)

82. Međutim, u ovom predmetu predloženi odgovor na pitanje iz zahtjeva za prethodnu odluku pretpostavlja da se poštovanje prava Unije arbitražnom odlukom podvrgava sveobuhvatnom sudskom nadzoru. Dobra vjera zainteresiranih strana ne može se, međutim, odnositi na očekivanje da se pravo Unije ne provede u cijelosti. Već stoga ograničenje vremenskog učinka nije dopušteno.

83. Nadalje, vremensko ograničenje učinaka može se dopustiti samo u istoj presudi kojom se odlučuje o traženom tumačenju. Vremenski učinak tumačenja odredbi prava Unije koje je Sud dao na zahtjev mora se, naime, nužno odrediti prema jedinstvenom trenutku. U tom smislu načelo da se ograničenje može dopustiti samo u istoj presudi kojom se odlučuje o traženom tumačenju jamči jednako postupanje prema državama članicama i drugim pojedincima u odnosu na pravo Unije te se time ispunjavaju zahtjevi koje nalaže načelo pravne sigurnosti⁶⁴.

84. U predmetnom slučaju bitni zahtjevi proizlaze već iz presude Achmea, čiji vremenski učinak Sud nije ograničio. Osim toga, neograničeno dopuštanje arbitražnih sporazuma na temelju nepravodobnih prigovora u pogledu nadležnosti arbitražnog suda privremeno bi tu presudu lišilo njezina praktičnog učinka⁶⁵. Zbog toga nije moguće ograničenje vremenskog učinka presude koja će se donijeti u predmetnom postupku.

V. Zaključak

85. Stoga predlažem Sudu da odluči kako slijedi:

Individualni arbitražni sporazumi između država članica i ulagatelja iz drugih država članica o suverenoj primjeni prava Unije u skladu su s obvezom lojalne suradnje na temelju članka 4. stavka 3. UEU-a kao i autonomijom prava Unije na temelju članaka 267. i 344. UFEU-a samo ako sudovi država članica arbitražnu odluku mogu sveobuhvatno ispitati u pogledu njezine usklađenosti s pravom Unije, ako je potrebno, nakon provedenog postupka povodom zahtjeva za prethodnu odluku, u skladu s člankom 267. UFEU-a. Takvi arbitražni sporazumi moraju, osim toga, biti u skladu s načelom jednakog postupanja, prema članku 20. Povelje Europske unije o temeljnim pravima.

⁶⁴ Presude od 6. ožujka 2007., Meilicke i dr. (C-292/04, EU:C:2007:132, t. 36. i 37.) i od 23. travnja 2020., Herst (C-401/18, EU:C:2020:295, t. 57.)

⁶⁵ Vidjeti točku 73. ovog mišljenja.